

کشاورزی سالم‌تر برای محصولات فردا

آفات، بیماری‌ها و علف‌های هرز رقیبان سرسخت محصولات کشاورزی هستند و کوچک‌ترین غفلت از حضور آنها می‌تواند خسارات فراوانی به بار آورده و حتی تا صد درصد محصول را از بین ببرد.

آفات، بیماری‌ها و علف‌های هرز رقیبان سرسخت محصولات کشاورزی هستند و کوچک‌ترین غفلت از حضور آنها می‌تواند خسارات فراوانی به بار آورده و حتی تا صد درصد محصول را از بین ببرد. این در حالی است که براساس تحقیقات به عمل آمده با کنترل عوامل زیان‌آور گیاهی در مراحل مختلف تولید تا برداشت و پس از برداشت از بیش از 35 درصد خسارات به محصولات کشاورزی جلوگیری می‌شود.

در این میان اگرچه تاکنون برای کنترل آفات و بیماری‌ها به کمک روش‌های غیرشیمیایی مانند کشت، کار بهینه، استفاده از ارقام مقاوم، مدیریت تلفیقی و کنترل بیولوژیک پیشرفت قابل توجهی به دست آمده اما به نظر می‌رسد همچنان روش کنترل شیمیایی آسان‌ترین و ظاهراً موثرترین روش به حساب می‌آید. این در حالی است که استفاده بی‌رویه یا ناآگاهانه از آفت‌کش‌ها مشکلات متعددی همچون مقاومت حشرات زیان‌آور و عوامل بیماری‌زا و در عین حال افزایش تاثیر حشرات نامطلوب روی حشرات مفید یا باقیمانده سموم روی محصولات را در پی دارد. توجه به کاهش استفاده از این آفت‌کش‌ها از آنجا اهمیت بیشتری می‌یابد که براساس گزارش سازمان بهداشت جهانی در حالی که استفاده از بسیاری آنها ممنوع شده است، اما هنوز در کشورهای در حال توسعه در سطح قابل توجهی مورد استفاده قرار می‌گیرند.

در چنین شرایطی توجه به اهمیت مسائل زیست‌محیطی و توسعه پایدار بخش کشاورزی باعث شده سازمان حفظ نباتات کشور خواستار ایمن‌سازی محیط‌زیست و حفظ آن برای نسل‌های آینده شود. رئیس سازمان حفظ نباتات کشور با تاکید بر این نکته از اجرایی‌شدن سیستم هوشمند مانیتورینگ با هدف ردیابی کامل و آنلاین سموم در مراحل واردات، تولید و توزیع محصولات کشاورزی خبر داده و افزوده است: طی سال جاری حدود 240 هزار هکتار از اراضی تحت کشت 14 محصول زراعی و باغی تحت پوشش مبارزه زیست فناوریانه (بیولوژیک) قرار گرفته است.

مهندس رضا فتوحی که در نوزدهمین کنگره گیاه پزشکی ایران سخن می‌گفت، خاطرنشان کرد: در کشور ما مطابق آمار مصرف سم در سال زراعی 86 - 85 حدود 26 هزار تن و در سال زراعی 88 - 87 حدود 19 هزار و 500 تن بوده است که با مقایسه این دو رقم شاهد کاهش 25 درصدی مصرف سموم در طول 2 سال هستیم که البته علت این کاهش شدید می‌تواند به عوامل بسیاری از جمله آگاهی‌های کشاورزان در استفاده بهینه از سموم، توجه بیشتر به مبارزه تلفیقی، افزایش بهای آفت‌کش‌ها باشد.

لزوم توجه به روش‌های مبارزه غیرشیمیایی با آفات

ایران به دلیل قرار گرفتن در منطقه کم‌باران و تقریباً خشک جهان برای تولید مواد غذایی با مشکلات مضاعفی دست به گریبان است و در این میان ضعف و ناکارآمدی نظام کشاورزی و کم‌تجربگی کشاورزان خرده مالک هم بر این مشکلات می‌افزاید. این در حالی است که جلوگیری از هدر رفتن محصولات یکی از کاراترین راه‌ها برای تامین مواد غذایی است، چنان که بنا بر آمارها یک سوم مواد غذایی در پروسه داشت، برداشت و انبار کردن توسط آفات از بین می‌رود و میزان خسارت آفات در کشورهای توسعه‌نیافته یا کمتر توسعه‌یافته نسبت به کشورهای پیشرفته و صنعتی بسیار بیشتر است. در کشور ما هم اگرچه سرانه مصرف سموم شیمیایی از برخی کشورها پایین‌تر است، ولی مشکل اصلی در نحوه مصرف سموم است، از طرف دیگر در حال حاضر به دلیل آسان‌شدن ارتباطات بین کشورها و قاره‌ها ضمن این‌که تبادل اطلاعات علمی زیادتر و آسان‌تر شده، خطر انتقال عوامل خسارت‌زا هم افزایش یافته است، به طوری که در طول چند سال گذشته ورود آفاتی همچون مگس میوه در شمال، مگس انجیر آفریقایی در استان فارس روی انار و انجیر و مگس زیتون در استان‌های گیلان، زنجان و قزوین مشکلات فراوانی برای باغداران به وجود آورده است.

در چنین شرایطی انجام روش‌های مبارزه غیرشیمیایی، تلفیقی و بیولوژی و استفاده از سموم کم‌خطر و کم‌مصرف با آفات گیاهی از اهم اهداف و سیاست‌های سازمان حفظ نباتات کشور است. بنابراین به منظور ردیابی کامل سموم در هر یک از مراحل واردات، تولید و توزیع به صورت آنلاین این سازمان در حال ایجاد یک سیستم هوشمند مانیتورینگ سموم است که به گفته مهندس فتوحی مطالعات آن نیز انجام شده و بزودی وارد فاز اجرایی می‌شود.

وی در ادامه با بیان آن که در راستای بهینه‌سازی مصرف سموم و توسعه وبه کارگیری روش‌های کنترل غیرشیمیایی آفات و حفظ محیط‌زیست و توسعه پایدار کشاورزی برنامه‌هایی در دستور کار سازمان حفظ نباتات کشور قرار گرفته است، تاکید کرد: مهم‌ترین موضوع، ایجاد شبکه‌های مراقبت و پیش‌آگاهی بخش غیردولتی و آموزش و ترویج مسائل حفظ نباتات و ساماندهی کلینیک‌های گیاه‌پزشکی و شرکت‌های مشاوره‌ای و تسریع در انتقال یافته‌های گیاه‌پزشکی و ارتقای سطح دانایی و مهارت کشاورزان است. در این راستا حدود 2 میلیون هکتار از مزارع و باغات و گلخانه‌های کشور در قالب بیش از 750 کلینیک گیاه‌پزشکی و حدود 4 هزار نفر فارغ‌التحصیل گیاه‌پزشک تحت نظارت قرار دارند.

موضوع مهم دیگری که اهمیت فراوان در جهت تولید محصول سالم دارد، توسعه مبارزه غیرشیمیایی و بکارگیری مواد و عوامل بیولوژیک در مزارع و باغات و گلخانه‌هاست که با همکاری تمام محققان و عوامل اجرایی اعم از بخش دولتی و خصوصی در ستاد و

استان‌ها در حال انجام است که طی آن در سال 89 حدود 240 هزار هکتار از اراضی زیرکشت 14 محصول زراعی و باغی تحت پوشش مبارزه بیولوژیک قرار گرفته و در حال انجام است.

مدیریت کنترل تلفیقی آفات

اگر این نکته را بپذیریم که هدف از تلاش بشر در پیشرفت علم و دسترسی به فناوری جدید در زمینه‌های مختلف علمی رسیدن به زندگی بهتر و راحت‌تر است، هدف تحقیقات در حوزه کشاورزی و از جمله گیاه‌پزشکی نیز تهیه غذای کافی و سالم برای مردم سراسر جهان محسوب می‌شود. تهیه غذای کافی و سالم برای افراد بشر در حال حاضر مشکل جهانی و بسیار مهم است به طوری که بخش بزرگی از جمعیت جهان بویژه در قاره آفریقا غذای کافی و لازم برای گذران روزمره خود در اختیار ندارند. اما متأسفانه در کشور ما اگرچه تحقیقات گیاه‌پزشکی راهگشای حل برخی معضلات اساسی موجود است، ولی کاربردی‌کردن دستاوردهای تحقیقاتی به همکاری تنگاتنگ موسسات اجرایی نیاز دارد و نتیجه مطلوب هنگامی به دست می‌آید که کشاورزان و باغداران ما از آموزش کافی برای بهره‌گیری بهتر از دستاوردهای علمی برخوردار باشند.

در این میان به نظر می‌رسد توجه به افق چشم‌انداز این حوزه ما را قدری به آینده امیدوارتر می‌کند چراکه در راستای ترسیم افق 1404 مبنی بر تحقق اهداف دولت و استراتژی مدیریت تلفیقی آفات (IPM)، اتخاذ تدابیر و شیوه‌های مناسب مدیریت حفظ و تولید بهینه محصولات کشاورزی در جهت کاهش آفت‌کش‌های شیمیایی و حفظ صیانت از سلامت محیط‌زیست و جامعه در سند 5 ساله پنجم و در راستای اهداف کمی برنامه، پیش‌بینی شده 25 درصد از مزارع و باغات و گلخانه‌های کشور تحت پوشش مدیریت کنترل تلفیقی آفات قرار گیرد.

مهندس رضا فتوحی که در اولین نشست خبری خود در سمت رئیس سازمان حفظ نباتات کشور اعلام کرده بود به مبارزات بیولوژیک در کشور 5 میلیارد تومان اعتبار اختصاص یافته است، این بار هم با توجه به گستردگی سطوح مبارزه شیمیایی و همچنین لزوم تولید محصول سالم از دانشگاه‌ها و محققان خواسته است با معرفی سموم کم‌دوام و کم‌مصرف با حداقل اثرات زیست محیطی در کمیته‌های تخصصی سازمان به عنوان بازوی علمی و مشورتی این سازمان را یاری کنند.

بهاره صفوی / جام جم